

Diskuter hvilke opdragelsesidealer I selv synes bør være de vigtigste. Prøv selv at vælge tre egenskaber fra Socialforskningsinstituttets undersøgelse.

?

Hvilke fordele kan I se i den demokratiske opdragelse der typisk praktiseres i dag?

Hvor tror I de største problemer i opdragelsen ligger i dag?

Hvordan opfatter I børn i dag?

egenskaben *ansvarsfølelse* (ca. 70 pct.).

Ser man imidlertid på, hvordan egenskaber som fantasi, velopdragen optræden, tolerance og lydighed vælges af forskellige grupper, viser det sig at den sociale placering i høj grad har sammenhæng med hvad de vælger. Forholdsvis få mødre med en lang videregående uddannelse vælger således egenskaben *lydighed*, mens hele 13 pct. af de mødre, der er ikke-faglærte arbejdere, vælger denne egenskab. Med hensyn til egenskaben *fantasi* vælger 49 pct. af mødre med en lang videregående uddannelse denne egenskab, mens kun 9 pct. af mødre, der er ikke-faglærte, vælger den. Endelig vælges *velopdragen optræden* kun af 7 pct. af mødre med en lang uddannelse, mens hele 42 pct. af de ikke-faglærte mødre vælger den.

Undersøgelsen peger således på, at selvstændighed og ansvarsfølelse er vigtige opdragelsesidealer for danske forældre på tværs af deres sociale placering. Men den viser også, at mere traditionelle dyder som velopdragen optræden og lydighed, der tidli-

gere blev fremhævet som opdragelsesidealer i forbindelse med den autoritære opdragelse, fortsat prioriteres i de lavere sociale lag. Sådan var det i hvert tilfælde i 1990'erne.

Baumrinds opdragelsesstile

Selv inden for den samme kultur er der ofte store forskelle på, hvordan forældre opdrager barnet til det sociale livs krav og spilleregler. Diane Baumrind har i USA foretaget en række omfattende undersøgelser af sammenhængen mellem forældres måde at udøve omsorg og opdragelse på og konsekvenserne for børnenes udvikling, og hun har på den baggrund konstrueret en model for forskellige opdragelsesstile.

Modellen inddeler opdragelsesstilene i forhold til, hvordan de varierer på to områder. På det ene område skelner den mellem de forældre, der sætter grænser for børnene og stiller mange krav, og dem der omvendt kun sætter få grænser for børnene og stiller

	LYDHØR/BØRNECENTRERET	AFVISENDE/VOKSENCENTRERET
Kravstillende	Autoritativ	Autoritær
Kravundvigende	Eftergivende	Uinvolveret

Ill. 10.4 Baumrinds opdragelsesstile.

få krav til dem. På det andet område skelner den mellem de forældre, der er opmærksomme på børnene og lydhøre (indlevende) overfor deres ønsker og behov, og dem der omvendt er afvisende over for børnene og koncentreret om egne ønsker og behov. Kombinationen af disse to områder giver i alt fire forskellige opdragelsesstile.

Den autoritære opdragelsesstil er karakteriseret ved at stille mange krav til barnet uden samtidig at være støttende og lydhør i forhold til barnets ønsker og behov. Det drejer sig om forældre, der gennemtrumfer deres krav og regler uden varme og indlevelse i børnenes situation og uden at gå ind i en dialog med dem og lytte til deres meninger. De værdsætter lydighed, respekt for autoriteten, arbejde, tradition og konformitet. Barnets selvstændighedstrang kommer let til at blive opfattet som u lydighed og mangel på respekt. Ifølge Baumrinds undersøgelser har børn, der har været udsat for denne opdragelsesstil, en tendens til at blive mere trodsige, afhængige, socialt tilbagetrukne end andre børn. De har også en tendens til at blive mindre selvstændige og initiativrige og mere usikre på sig selv. Pigerne udvikler sig især i retning af afhængighed og mangel på motivation, mens drengene i højere grad har en tendens til at reagere udad med aggressivitet og fjendtlighed.

Den uinvolverede opdragelsesstil er kendetegnet ved, at forældrene både er uinteresserede i børnene og undlader at stille krav til dem. Ofte er det i stærkt belastede familier man finder denne opdragelsesstil. I de mest alvorlige tilfælde er der tale om, at børnene direkte forsømmes og udsættes for omsorgssvigt. Forældrene er koncentreret om deres egne behov og interesser og magter hverken at stille krav til barnet eller støtte og inddrage det i forpligtende aktiviteter. Børn med en sådan baggrund påvirkes negativt på alle

udviklingsmæssige områder. De har en tendens til at udvise antisocial adfærd i ungdomsårene og være mindre præstationsorienterede i skolen.

Den eftergivende opdragelsesstil er også kendetegnet ved, at forældrene stiller meget få krav til børnene, men i modsætning til den forrige forældretil er de lydhøre og støttende overfor børnene. Der er tale om forældre, der næsten ingen grænser stiller for børnene og tøver med at bryde ind, når barnet overskrider selv indlysende regler for social opførsel. Børnenes ønsker og behov inddrages i familiens beslutninger, men det sker ofte i en grad, så de kommer før de voksnes. Der er i udstrakt grad tale om, at børnene bestemmer selv. Bag den eftergivende opdragelsesstil kan der ligge en angst for eller et ønske om ikke at blive for autoritær og dirigerende i opdragelsen og en tro på, at i et varmt og støttende klima kan barnet selv finde frem til en social og alderssvarende adfærd. Børn opdraget på denne måde har ifølge Baumrinds undersøgelse en tendens til at mangle impuls kontrol og social ansvarlighed, og de får tillige et lavere selvværd. De er mere krævede og afhængige i forhold til voksne end andre, de har mindre koncentrationsevne og en tendens til at give op overfor opgaver og krav.

Den autoritative opdragelsesstil er karakteriseret ved, at forældrene både er lydhøre overfor børnene og stiller krav til dem. Der er tale om en gensidig respekt, hvor der både tages højde for børnenes og forældrenes behov. Forældrene viser interesse og kærlighed for børnene og indlever sig i deres gøremål. De grænser, de sætter for børnene, bliver sat på en tålmodig og argumenterende måde mere end de bruger magt, og som det vigtigste bliver grænserne og kravene sat ud fra, om de er alderssvarende og hensigtsmæssige i forhold til børnenes modenhedsniveau. De kon-

Ill. 10.5 Familierådgivning. Familien Nørgaard fra København medvirkede i et program på TV3 om børneopdragelse og har siden lært forskellige metoder til at tackle rollen som forældre.

flikter mellem børns og forældres behov, der nødvendigvis må opstå, bliver forhandlet og diskuteret inden for et forhandlingsrum, som forældrene mener er rimeligt. Sammenlignet med andre børn er børn af den autoritative opdragelsesstil mere samarbejdsvillige, mere uafhængige, mere initiativrige og går med større selvsikkerhed i gang med nye opgaver. Desuden er der en tendens til, at denne gruppe børn er mindre præget af de traditionelle kønsroller. Pigerne er mere selvstændige, mens drengene er meget samarbejdsvillige.

Som alle modeller repræsenterer også denne model et forenklet billede af virkeligheden. For det første er det en amerikansk undersøgelse, der ikke nødvendigvis stemmer fuldstændig overens med danske forhold. For det andet kan det være vanskeligt at placere forældre ind i en bestemt stil. Forældre bruger ofte forskellige opdragelsesstile på forskel-

lige tidspunkter, under forskellige omstændigheder og overfor forskellige børn. Nogle forældre vil f.eks. stille meget få krav, mens børnene er små, men blive stadig mere kontrollerende i takt med, at de bliver større, nogle forældre vil måske gå meget op i toilettræning, men være mere ligeglade med, om børnene driller andre, og nogle forældre kan stille større krav til det første barn end til det andet. Endelig består en familie for det meste af to forældre, der meget ofte kan have forskellige måder at udøve omsorg og opdragelse på. Det skal også med, at Baumrinds undersøgelse har en tendens til udelukkende